

22.3.2011

Dnr 1962/4/09

Beslutsfattare: Justitieombudsman Petri Jääskeläinen

Föredragande: Äldre justitieombudsmannasekreterare Håkan Stoor

DET BEHÖVS KLARA ANVISNINGAR OM SPRÅKET I JOURNALHANDLINGAR

1

KLAGOMÅLET

Svenska Finlands folkting (nedan Folktinget) bad i en skrivelse 2.6.2009 riksdagens justitieombudsman (JO) granska huruvida Helsingfors hälsovårdscentrals anvisningar om användningen av finska och svenska i stadens patientjournaler överensstämmer med gällande lagstiftning.

Folktinget bad JO särskilt granska lagligheten och ändamålsenligheten i delar av anvisningarna som i praktiken medför ett förbud mot att svenskspråkig personal gör journalanteckningar på svenska (eller alternativt gör ett dubbelarbete genom att göra anteckningarna på båda språken) samt den lista över dokument som bör översättas eller inte översättas till patienten. Folktinget noterade att centrala dokument, t.ex. epikriser och läkarutlåtanden till arbetsgivare och försäkringsbolag enligt anvisningarna inte behöver översättas.

Folktinget framhåller också att social- och hälsovårdsministeriet inte gjort någon språkkonsekvensbedömning av lagstiftningen om patientjournaler på det sätt som avses i justitieministeriets anvisningar. Därtill saknas anvisningar om vilka dokument patienten har rätt att få översatta till sitt eget språk. Praxis i denna fråga varierar enligt Folktinget mellan olika kommuner och sjukvårdsdistrikt.

2

UTREDNING

Med anledning av klagomålet har yttranden skaffats från Helsingfors hälsovårdscentral och Social- och hälsovårdsministeriet. Folktinget har bemött yttrandena.

3

AVGÖRANDE

Enligt min uppfattning kan förfarandet vid Helsingfors hälsovårdscentral inte anses vara lagstridigt till den del det är fråga om språket i patientjournaler.

Däremot anser jag att hälsovårdscentralens anvisningar om översättning av journalhandlingar innehåller för många begränsningar. Jag anser att sammanfattningar över vården (epikriser) samt läkarintyg och -utlåtanden bör översättas till svenska, om inte patienten meddelat att handlingen inte behöver översättas.

Jag fäster social- och hälsovårdsministeriets uppmärksamhet vid behovet av styrning i frågor som gäller språket i journalhandlingar.

Motiveringarna för mitt avgörande framgår av det följande.

3.1

Hälsovårdscentralens anvisningar

Som bilaga till klagomålet fanns en kopia av Helsingfors hälsovårdscentralens anvisningar 30.11.2005 (T-YL2.14) *Potilasasiakirjojen äidinkieliyys* (Modersmålet i patientjournaler). I de nu aktuella frågorna anges i huvudsak följande (översättning):

Allmänna bestämmelser

Vid hälsovårdscentralen betjänas befolkningen på deras modersmål, finska eller svenska, utan att personen särskilt måste be om betjäning på sitt modersmål. Var och en inom personalen ska alltså på eget initiativ använda patientens modersmål eller hänvisa patienten till en person som behärskar detta språk. Om ingen av de närvarande kan betjäna patienten på dennes modersmål, ska en tolk tillkallas, om inte patienten uttryckligen förbjuder användningen av tolk.

Hälsovårdscentralens inre språk

Hälsovårdscentralens inre ämbetsspråk är finska. Detta innebär att alla administrativa handlingar och patientjournaler uppgörs på finska.

Även journaler vid svenska enheter förs på finska. Detta är nödvändigt för att säkerställa att alla som hanterar handlingarna kan förstå dem. Av den personalen som har utländsk bakgrund förutsätts inte alltid kunskaper i svenska.

I svenska enheter kan journaler, om så önskas, föras på bägge språken.

Förvaltningsbeslut som gäller svenska patienter översätts till svenska.

Översättning av journalhandlingar

I fråga om översättning till svenska indelas journalhandlingarna i två grupper:

1) Journalhandlingar som överlämnas till patienten, t.ex. vårdföreskrifter, anvisningar för undersökningar och inskrivning vid avdelning, mödra- och barnrådgivningskort, tidsbeställningskort samt uppgifter till patienten vid läkemedelsförskrivning.

2) Övriga handlingar uppgörs på finska. Hit hör den egentliga journalen, remisser, epikriser samt läkarutlåtanden (t.ex. B-utlåtanden). Utdrag ur journaler till patienter och anhöriga översätts alltid utan särskild begäran. Epikrisen är i första hand avsedd som information till patientens läkare. Den behöver inte översättas, även om den enligt nuvarande praxis också skickas till patienten. Läkarutlåtandena är i allmänhet inte avsedda för patienten, utan för försäkringsbolag, arbetsgivare m.fl. Därför behöver inte heller dessa översättas.

3.2

Yttrande från Helsingfors hälsovårdscentral

Helsingfors hälsovårdscentral anför i sitt yttrande 19.10.2009 i huvudsak följande.

I språklagen ingår bestämmelser om det s.k. förvaltnings språket men inte om språket i journalhandlingar. Anvisningar behövs för att säkerställa att patienterna bemöts likvärdigt. De baserar sig på tolkningar av språklagens bestämmelser. Hälsovårdscentralen har strävat efter att följa lagens syfte och anda.

Anvisningarna baserar sig på att stadens interna kanslispråk är finska. Detta innebär att alla handlingar måste finnas tillgängliga på finska och kunskaper i detta språk förutsätts av alla anställda. Kunskaper i svenska förutsätts däremot endast vid vissa särskilda enheter, i vilkas uppgifter ingår att betjäna personer med svenska som modersmål.

Då journalhandlingar uppgörs måste man beakta att journalen ska kunna förstås vid enheter till vilka hälsovårdscentralen skickar sina patienter för fortsatt vård eller undersökningar. Att översätta journaler (från svenska till finska) är tidskrävande och skulle t.ex. äventyra patient-säkerheten i brådskande situationer.

Av ovan nämnda orsaker ska journalerna föras på finska. För att tillgodose de svenska patienternas språkliga rättigheter översätts journalhandlingar som är avsedda för patienten till svenska. Hälsovårdscentralen framhåller att journalhandlingar i första hand utarbetas för hälsovårdens verksamhetsenheter och personal i syfte att säkerställa att patienten får en god vård. Centralen instämmer dock i Folktingets åsikt om att det riksomfattande patientdatasystemet, som är under planering, kommer att öka behovet av riksomfattande anvisningar.

3.3

Yttrande från social- och hälsovårdsministeriet

Social- och hälsovårdsministeriet anför i sitt yttrande 22.6.2010 i huvudsak följande.

Lagstiftningen innehåller inga särskilda bestämmelser om på vilket språk journalhandlingar ska uppgöras. Journalhandlingarna är i första hand avsedda för den personal inom hälso- och sjukvården som deltar i vården av patienterna.

Språket i journalhandlingar följer de allmänna bestämmelserna i språklagen och vedertagen praxis inom branschen, bl.a. i fråga om användning av latin. Elektroniska journalhanteringssystem kan upprätthållas på såväl finska som svenska. Därför ansågs det inte nödvändigt att inta bestämmelser om detta i lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården. Genom denna lag förändrades inte bestämmelserna om uppgörande av journalhandlingar eller patientens språkliga rättigheter. Å andra sidan omfattar bestämmelsen om patientens åtkomsträtt i lagens 19 § sådana dokument som enligt ministeriets uppfattning ska översättas till det språk som patienten använder, dvs. vårdföreskrifter, remisser, sammanfattningar av vård som getts, slututlåtanden, laboratorieresultat samt läkarintyg och läkarutlåtanden.

Journalhandlingarna finns i första hand till för kommunikationen mellan de yrkesutbildade personerna inom hälso- och sjukvården. Det dominerande språket inom en enhet har väsentlig betydelse för journalspråket. Med tanke på patientsäkerheten är det motiverat att journalanteckningarna kan göras på det språk som antecknaren behärskar bäst. Ministeriet anser att svenskspråkig personal borde åläggas att göra anteckningar på finska endast om de upplever att de behärskar detta språk tillräckligt väl – och vice versa. Verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården bör se till att de yrkesutbildade personerna som deltar i vården av patienterna i nödvändig utsträckning får klarhet i sådana journalhandlingar som uppgjorts på något annat

språk än det som personen själv använder, finska eller svenska. Organisationsansvaret för detta vilar på enhetens ledning.

Uppgifterna i journalhandlingar ska lämnas i begriplig form. Enligt 28 § i personuppgiftslagen (523/1999), som gäller granskningen av personuppgifter, ska en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården se till att uppgifterna samlas in och lämna uppgifterna till patienten. På detta sätt kan uppgifterna lämnas så att patienten förstår både språket och fackterminologin.

Delegationen för språkärenden behandlade år 2007 de språkliga rättigheterna vid elektronisk kommunikation mellan myndigheter, däribland genom ett elektroniskt journalhanteringssystem. Journalhandlingar överförs allt oftare mellan områden med olika språk. Om det finns invandrare inom personalen, finns det skäl att fästa särskilt uppmärksamhet vid deras språkfärdigheter.

När strukturerna inom social- och hälsovården förändras, kommer det allt oftare att uppstå situationer där samma handlingar används vid enheter med olika språk. Detta kommer att ställa patientsäkerheten inom särskilda utmaningar. För detta bör anvisningar utarbetas för enheterna inom social- och hälsovården. Ministeriet håller på att färdigställa en handbok om journalhandlingar, som kommer att innehålla nödvändiga instruktioner.

3.4

Rättslig reglering

3.4.1

Grundläggande bestämmelser

Grundlagen

Enligt 6 § i grundlagen är alla lika inför lagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av bl.a. språk.

Enligt 17 § i grundlagen är Finlands nationalspråk är finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk skall tryggas genom lag. Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällsliga behov enligt lika grunder.

Språklagen

Enligt 4 § i språklagen (423/2003) finns bestämmelser utöver språklagen i speciallagstiftningen, bland annat om patientens och klientens språkliga rättigheter inom hälso- och socialvården, i hälsovårds- och socialvårdslagstiftningen.

Enligt språklagens 23 § ska myndigheterna i sin verksamhet självmant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken.

3.4.2

Bestämmelser om hälso- och sjukvårdstjänster

Patientlagen

Enligt 3 § 3 mom. i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992, nedan *patientlagen*) ska patientens modersmål och individuella behov samt den kultur som han företräder i mån av möjlighet beaktas i vården och bemötandet.

Enligt 3 § 4 mom. i samma lag finns bestämmelser om patientens rätt att använda, bli hörd och få expeditioner på finska eller svenska samt om hans eller hennes rätt till tolkning vid användningen av dessa språk hos myndigheterna i 10, 18 och 20 § språklagen (423/2003). Bestämmelser om kommunernas och samkommunernas skyldighet att tillhandahålla hälso- och sjukvårdstjänster på finska och svenska finns i folkhälsolagen och i lagen om specialiserad sjukvård.

I 10 § i språklagen, till vilken hänvisas ovan, stadgas om individens språkliga rättigheter hos myndigheterna, i 18 § om rätten till tolkning och i 20 § om rätten att få översättning av expeditioner och andra handlingar.

Enligt förarbetena (RP 92/2002 rd, s. 121) är bestämmelsen i 3 § 4 mom. i patientlagen till sin karaktär förtydligande. Den gäller endast i kontakt med hälsovårdens myndigheter. Bestämmelsen gäller inte tjänster inom hälsovården.

Folkhälsolagen, specialsjukvårdslagen samt hälso- och sjukvårdslagen

Enligt 28 § 2 mom. folkhälsolagen (66/1972) ska hälsovårdscentralen i tvåspråkiga kommuner tillhandahålla hälsovårdstjänster på kommunens båda språk så att patienten blir betjänad på det språk han eller hon väljer, antingen finska eller svenska.

Motsvarande regel gäller för samkommuner som omfattar tvåspråkiga eller både finsk- och svenskspråkiga kommuner både inom primär- och specialsjukvården (den nyss nämnda bestämmelsen i folkhälsolagen samt 33 a § i lagen om specialiserad sjukvård, 1062/1989). En motsvarande bestämmelse finns även i 6 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), som träder i kraft 1.5.2011.

Enligt 14 § 1 mom. 11 punkten (626/2007) i folkhälsolagen åligger det kommunen att se till att invånare i kommunen eller en patient på en hälsovårdscentral får ett intyg eller utlåtande om sitt hälsotillstånd när ett sådant behövs enligt lag eller när det finns en nödvändig grund för det med tanke på invånarens eller patientens vård, utkomst och studier eller av någon annan jämförbar orsak. En motsvarande bestämmelser ingår i 22 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), som träder i kraft 1.5.2011.

3.4.3

Bestämmelser om journalhandlingar

Journalförordningen

Enligt 2 § i social- och hälsovårdsministeriets förordning om journalhandlingar (298/2009, nedan *journalförordningen*) avses med journalhandlingar patientjournalen och till den hörande patientuppgifter och handlingar, samt uppgifter eller handlingar som gäller medicinsk under-

sökning av dödsorsak, liksom även andra uppgifter och handlingar som uppkommit i samband med att en patients vård ordnas och genomförs eller som erhållits någon annanstans ifrån.

Enligt 8 § 3 mom. ska sammanfattningen av den vård som getts, inklusive anvisningar om fortsatt vård, i enlighet med patientens samtycke och utan dröjsmål sändas till patienten samt till platsen för fortsatt vård eller till en annan plats, om vilken det avtalats med patienten. Sammanfattningen ska även i icke-brådskande fall sändas inom fem dygn efter att vården avslutats.

Enligt 8 § 5 mom. kan avvikelser från de tidsfrister som föreskrivs i denna paragraf göras endast av särskilda skäl.

Enligt 10 § (2 punkten) ska av journalhandlingarna framgå patientens modersmål eller kontaktspråk.

Social- och hälsovårdsministeriets anvisningar

Social- och hälsovårdsministeriet har tillsvidare inte utfärdat anvisningar om tillämpningen av 2009 års journalförordning. Enligt de anvisningar som utfärdats om den tidigare förordningen (99/2001; Upprättande av journalhandlingar samt förvaring av dem och annat material som hänför sig till vård. Social- och hälsovårdsministeriet. Handböcker 2001:3.) omfattar journalhandlingarna bl.a.

- en fortlöpande patientjournal och till den hörande handlingar
- tekniska upptagningar som beskriver livsfunktioner eller anatomiska strukturer, såsom röntgen- och magnetbilder, ultraljudsbilder, EEG- och andra neurofysiologiska upptagningar, EKG-band, ljud-, film- och video- m.fl. upptagningar
- tidsbeställningsböcker och patientdagböcker
- de fastställda blanketter som speciallagstiftningen förutsätter (bl.a. mentalvårdslagen, lagen om avbrytande av havandeskap, steriliseringslagen, lagen om utredande av dödsorsak).

Till patientjournalen ansluter sig bl.a.

- remisser
- konsultationssvar
- laboratorie-, röntgen- och andra undersökningshandlingar och –utlåtanden
- olika intyg och utlåtanden, t.ex. intyg och utlåtanden över hälsokontroller, rehabilitering, pensioner och andra förmåner, sjukledighetsintyg, dödsattest
- inkomna sammanfattningar av vården m.m., exempelvis från andra enheter inom hälso- och sjukvården
- handlingar som ansluter sig till medicinsk undersökning av dödsorsak.

Anteckningar i journalhandlingar skall göras utan dröjsmål:

- Anmärkningar som gäller öppenvårdsbesök skall göras omedelbart och inom fyra dygn efter besöket och slututlåtandet om en vårdperiod vid en institution (*epicrisis*) skall upprättas inom en vecka efter att patienten skrivits ut. Avvikelse från dessa tidsfrister kan göras endast av särskilda skäl.
- En sammanfattning av den (öppen- eller institutions-) vård som patienten fått skall alltid med patientens muntliga eller av sammanhanget klart framgående samtycke sändas också till den verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård eller den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som har remitterat patienten och till den läkare vid hälsovårdscentralen som eventuellt utsetts till ansvarig läkare för vården av patienten (husläkare). Patientens muntliga eller annars av sammanhanget framgående samtycke är tillräckligt också i de fall, där vården inte fortsätter vid den verksamhetsenhet eller hos den yrkesutbildade person som har remitterat patienten. Det rekommenderas att sammanfattningen också sänds till patienten själv.

3.4.4

Patientens rätt till insyn och information

Biomedicinkonventionen

Finland har anslutit sig till konventionen angående skydd av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet med avseende på tillämpningen av biologi och medicin (FördrS 24/2010, nedan *biomedicinkonventionen*). Artikel 10 § i konventionen handlar om privatlivets helgd och rätten till information. Enligt artikeln (2 punkten) har var och en rätt att få reda på all information som samlats in om hans eller hennes hälsa. Enskilda personers önskan att inte bli informerade om detta skall dock iakttas.

I den förklarande rapport (*Explanatory Report*) som uppgjorts för konventionen anges följande om artikel 10 (2 punkten):

65. The first sentence of the second paragraph lays down that individuals are entitled to know any information collected about their health, if they wish to know. This right is of fundamental importance in itself but also conditions the effective exercise of other rights such as the right of consent set forth in Article 5.

66. A person's "right to know" encompasses all information collected about his or her health, whether it be a diagnosis, prognosis or any other relevant fact.

Patientlagen

Enligt 5 § i patientlagen har en patient rätt att få upplysningar om sitt hälsotillstånd, vårdens och behandlingens betydelse, olika vård- och behandlingsalternativ och deras verkningar samt om andra omständigheter som hänför sig till vården och behandlingen och som har betydelse då beslut fattas om hur patienten skall vårdas. Upplysningar skall dock inte ges mot patientens vilja eller om det är uppenbart att de skulle medföra allvarig fara för patientens liv eller hälsa.

En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården skall ge upplysningar på ett sådant sätt att patienten i tillräcklig utsträckning förstår innebörden av dem. Om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården inte behärskar det språk som patienten använder eller om patienten

ten på grund av hörset-, syn- eller talskada inte kan göra sig förstådd, skall tolk anlitas i mån av möjlighet.

Om patientens rätt att kontrollera de uppgifter i journalhandlingarna som gäller honom eller henne bestäms i 26–28 § personuppgiftslagen (523/1999). Om patientens rätt att ta del av information som gäller honom eller henne själv gäller dessutom vad som bestäms i 11 och 12 § lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Enligt lagens förarbeten (RP 185/1991 rd) står bestämmelsen i 5 § i direkt samband med patientens rätt att delta i besluten om sin vård. Syftet med rätten till insyn är att säkerställa att de uppgifter som införts i ett personregister är riktiga och att ge den registrerade en möjlighet att påverka förändringen av register.

Lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården

Enligt 19 § i lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården (159/2007) ska en myndig patient med hjälp av en elektronisk förbindelse ges bl.a. följande uppgifter som gäller honom eller henne och som är lagrade i den riksomfattande arkiverings-tjänsten: (3) uppgifter om tid och plats för servicehändelser, uppgifter som är viktiga med tanke på vården, uppgifter om läkemedelsordinationer och vårdföreskrifter, samt (4) remisser, sammandrag av den vård som getts, slutgiltiga utlåtanden om vården samt läkarintyg och läkarutlåtanden.

Enligt lagens 25 § träder bestämmelsen i kraft år 2014.

3.5

Bedömning

Folktinget vill alltså utreda lagligheten i kravet på att patientjournaler i Helsingfors i regel ska föras på finska. Dessutom kritiserar Folktinget anvisningarna om översättning, vilka innebär att t.ex. epikriser och läkarutlåtanden till arbetsgivare och försäkringsbolag inte behöver översättas. Därtill efterlyser Folktinget en tydligare styrning av praxisen vid olika sjukvårdshuvudmän.

3.5.1

Språket i patientjournalerna

Jag konstaterar för det första att lagstiftningen inte innehåller explicita bestämmelser om språket i patientjournaler eller annat skriftligt material som ansluter sig till vården. Inte heller har social- och hälsovårdsministeriet tillsvidare utfärdat anvisningar om detta. Därför bör frågan bedömas utgående från de allmänna bestämmelserna om patientens språkliga rättigheter.

Ur rättslig synvinkel består problemet i att reglerna om de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården är mycket knapphändiga i jämförelse med de detaljerade bestämmelserna i språklagen om handläggningen av ärenden vid förvaltningsmyndigheter och domstolar. De grundläggande bestämmelserna i detta fall finns i 28 § 2 mom. folkhälsolagen, enligt vilken hälsovårdscentralen i tvåspråkiga kommuner ska tillhandahålla hälsovårdstjänster på kommunens båda språk så att patienten blir betjänad på det språk han eller hon väljer, antingen finska eller svenska och i 3 § i patientlagen, enligt vilken patientens modersmål i mån av möjlighet ska beaktas i vården och bemötandet.

Det är oklart i vilken utsträckning de nyss nämnda bestämmelserna gäller skriftligt material. Det förefaller uppenbart att information och anvisningar till patienten ska uppgöras på patientens språk. Detta förutsätts också i hälsovårdcentralens anvisningar. Däremot är det oklart om man ur lagstiftningen kan utläsa en förpliktelse att föra patientens journal på dennes eget språk. En sådan praxis vore givetvis idealisk med tanke på patientens rätt till insyn i sin vård.

Jag anser dock inte att den nuvarande lagstiftningen förutsätter att journalen förs på patientens eget språk. Språklagen reglerar inte de kommunala myndigheternas inre arbetsspråk vare sig vid handläggning av förvaltningsärenden eller inom tjänsteproduktionen. Utgångspunkten är att kommunerna kan organisera sin verksamhet på det sätt de anser ändamålsenligt. JO kan inte ingripa i myndigheternas ändamålsenlighetsbedömningar så länge de bygger på sakliga grunder, vilka i detta fall framgår ovan av avsnitt 3.2.

3.5.2

Översättning av sammanfattningar av vården (epikriser)

De interna lösningarna inom en kommun får dock inte omintetgöra patientens språkliga rättigheter. Patientens rätt till information och insyn i sin journal bör alltså respekteras även om journalen ursprungligen förts på ett annat språk. Härigenom uppstår givetvis ett behov av både tolkning och översättning. Enligt min mening beaktas dessa behov rätt väl i hälsovårdcentralens anvisningar. Utdrag ur journal till patienter och anhöriga ska t.ex. översättas utan särskild begäran.

Däremot ska enligt anvisningarna inte remisser, epikriser och läkarutlåtanden översättas. Jag ställer mig tveksam inför detta förbud, åtminstone om det tillämpas kategoriskt. Det framgår ovan att sammanfattningar av vården (epikriserna) enligt den nya journalförordningen (289/2009) ska sändas också till patienten, medan så inte ovillkorligen var fallet enligt den tidigare gällande förordningen. Med tanke på patientens rätt till information och insyn anser jag att sammanfattningen i en tvåspråkig kommun bör sändas patienten på det nationalspråk som antecknats som patientens modersmål eller kontaktspråk, om inte patienten meddelat att sammanfattningen inte behöver översättas.

Enligt 8 § 3 mom. i journalförordningen ska sammanfattningen sändas inom fem dygn efter att vården avslutats. I praktiken torde detta oftast vara en alltför kort tid för att översätta sammanfattningen. Enligt 8 § 5 mom. kan avvikelser från tidsfristen göras av särskilda skäl. Därför torde det vara möjligt att sända patienten en översättning av sammanfattningen något senare än vad som anges i 3 mom. Jag kan dock inte här ta ställning till hur saken ska ordnas i praktiken. Jag vill endast framhålla betydelsen av att patienten själv ges möjlighet att påverka förfarandet i sin egen sak.

3.5.3

Översättning av läkarutlåtanden

Även i fråga om översättning av läkarutlåtandena är anvisningarna problematiska. I anvisningarna motiveras förfarandet med att utlåtandena i regel överlämnas till en arbets- eller försäkringsgivare och därför inte behöver översättas.

Enligt 14 § 1 mom. 11 punkten i folkhälsolagen ska kommunens hälsovårdscentral utfärda intyg och utlåtanden som behövs enligt lag eller när det finns en nödvändig grund för det med tanke på invånarens eller patientens vård, utkomst och studier eller av någon annan jämförbar orsak. Enligt bestämmelsens förarbeten (RP 236/2006 rd, s. 14) omfattar skyldigheten bland

annat intyg som behövs för ansökan om förmåner enligt sjukförsäkringslagen, T-intyg för en tjänst och E-utlåtande för försäkringsbolag. Motsvarande motiveringar ingår i förarbetena till den nya hälso- och sjukvårdslagen (RP 90/2010 rd, s. 120).

Eftersom det således ingår i kommunens skyldigheter att utfärda de ovan nämnda intygen och utlåtandena, anser jag att det är fråga om sådana hälsovårdstjänster som enligt 28 § 2 mom. i folkhälsolagen ska tillhandahållas på det språk patienten väljer, finska eller svenska. Därför bör dessa handlingar enligt min mening utfärdas på det av dessa språk som antecknats som patientens modersmål eller kontaktspråk, om inte patienten meddelat att den aktuella handlingen inte behöver översättas.

3.5.4

Behovet av statlig styrning

I samband med ett tidigare avgörande (10.6.2008, dnr 2086/4/06) fäste JO social- och hälsovårdsministeriets uppmärksamhet vid att lagstiftningen om uppgörande och översättning av patientjournaler är otydlig. JO bad ministeriet beakta detta vid beredningen av ny lagstiftning.

Det framgår av detta ärende att behovet av statlig styrning fortfarande är aktuellt. Med tanke på att lagstiftningen inte ger något klart svar på de frågor som behandlats ovan och att det ytterst handlar om hur patienternas språkliga rättigheter ska tillgodoses, anser jag att det finns ett uppenbart behov av åtgärder från ministeriets sida.

Jag fäster ministeriets uppmärksamhet vid att det allmänna enligt grundlagens 22 § ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna, däribland de språkliga rättigheterna, tillgodoses. Av bestämmelsens förarbeten (RP 309/1993 rd, s. 79) framgår att det allmänna har en skyldighet att vidta aktiva åtgärder för att fri- och rättigheterna ska kunna förverkligas i praktiken.

Jag konstaterar att justitieministeriet har uppgjort en checklista för bedömning av lagförslags språkliga konsekvenser. Listan kompletterar anvisningarna i publikationen Konsekvensbedömning av lagförslag - Anvisningar (justitieministeriets anvisningar 6:2007). Enligt den sistnämnda publikationen ska anvisningarna i tillämpliga delar följas också när andra författningar än lagar bereds, dvs. vid beredningen av förordningar och andra rättsnormer som avses i 80 § i grundlagen.

Enligt min mening kan checklistan också med fördel användas då anvisningar eller andra administrativa styrinstrument utarbetas. Jag fäster därför ministeriets uppmärksamhet vid checklistan då ministeriet utarbetar den handbok som nämns i ministeriets yttrande eller andra motsvarande anvisningar.

4

ÅTGÄRDER

Jag meddelar Helsingfors hälsovårdscentral min uppfattning om översättning av journalhandlingar i enlighet med vad som framgår av avsnitt 3.5.2 och 3.5.3. Jag ber staden meddela mig senast 30.9.2011 vilka åtgärder mitt beslut gett anledning till. I detta syfte sänder jag hälsovårdscentralen en kopia av detta beslut.

Jag meddelar social- och hälsovårdsministeriet min uppfattning om behovet av styrning av språkanvändningen i journalhandlingar i enlighet med vad som framgår av avsnitt 3.5.4. Jag

ber ministeriet meddela mig senast 30.12.2011 vilka åtgärder mitt beslut gett anledning till. I detta syfte sänder jag ministeriet en kopia av detta beslut.

Jag sänder också en kopia av detta beslut till Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) för kännedom och ber verket distribuera beslutet till de regionförvaltningsverk på vilkas områden det finns tvåspråkiga kommuner eller samkommuner.